

Şahmaran

Yönetmen: Zülfü Livaneli

Senaryo: Zeynep Avc ve Zülfü Livaneli

Oyuncular: Türkan Şoray (Sultan), Mehmet Balkıs (Yusuf)

1993 / Türkiye / Türkçe / 91'

Daha en başından “bir varmış bir yokmuş” ile başlıyor film, cama boyanmış bir şahmaran resmi eşliğinde, binlerce yıldır İstanbul’un altında bulunan hazinelerin hikayesini dinliyoruz. Kahvenin diğer müşterileri gibi, bize de çok inandırıcı gelmiyor ise bu hikaye, cevabı hemen yapıştırıyor anlatıcı; “bulamadım evet altınları ama, araması bile güzel.”

Zülfü Livaneli’nin yönetmenliğini yaptığı ikinci filmi olan *Şahmaran*, işte bu, ‘hikayedeki altınları, gerçekte arama’nın güzelliğinin hikayesi. Bırakın bir çocuğu, koca adamların bile inandığı/inanmak istediği hikayeyi, şimdiki taşıyor ve gerçeğe efsaneyi karıştırıyor.

Film boyunca izlediklerimiz, her ne kadar hikayenin merkezinde bir çocuk olsa da, onun bakış açısından abartılmış, efsaneleştirilmiş, rüya gibi sahneler değil, aksine onun bile zaman zaman anlayışının ötesine geçen gerçeklikte, gerçekliğin karanlığında geçen sahneler. Fakat, sanki bütün olanların, bir taraftan anlatılan Şahmaran efsanesinden bir farkı yok gibi. Kaçaklara yardım eden kadının, bir büyücüden farkı yok; ismini bilmediğimiz kadına herkes “Sultan” diye hitap ediyor, kendisi de vücuduna sardığı, uçuşan parlak kumaşlar ve çıplak ayaklarla dolaşüyor; kötü adam ise gerçeğine tıpatıp benzeyen kuklalarla konuşuyor.

Bu gerçeğe efsane arasında kalmışlık, filmin en büyük gücü aslında; ne unutup gideceğimiz uzak diyarların hikayesi anlatılan, ne de her gün karşılaştığımız için içimize işlemeyen karanlık bir olay. Bu arada kalmışlık, çocuk oyuncuların zaman zaman şirinliğe kaçan doğallık çabaları, filmin karmaşık bir olay örgüsü olmasa da bize ipuçlarını yavaş yavaş hissettiren sade anlatımı yanında bu filmi izlenir kılan en büyük etkenlerden biri.

Zaman zaman konuşmadaki soruların cevaplarını bile almadığımız ya da önemli bir sahnenin devamını göremediğimiz kopuk sahneleri, filmin masalsı anlatımına yorup, filmi okumaya başladığımızda en dikkat çekici yanlardan biri Şahmaran / Sultan’ın yarattığı etki. Şahmaran efsanede daha anaç anlatılırken, gerçekte sanki özellikle aksi sunulmuş gibi, cinsel göndermelerle çevrili. Sırları olan bu soğuk kadını, bir anneye sevgi duyar gibi değil, iyi/kötü etiketi vermeden, hayranlıkla, merakla seviyoruz biz de. Zaten, iyi ile kötü, bize insanoğlunun ihanetinden bahseden bu filmde çok da kesin çizgilerle verilmiyor. Hikaye, kimin ne yapıp da bu duruma düştüğü ile ilgilenmekten ve kimin için neden üzülmeniz gerektiğini söylemekten öte, birilerinin ya da hayatın kendisinin ihanetine uğramış birkaç masal kahramanının, masallardan medet ummasına hüzünlenmeye çağırıyor sadece bizi.

Şahmaran, sakın yapısıyla ve gerçeklikle masalsılığın karıştırılmasını bir anlatım aracı değil, hikayenin kendisi olarak kullanmasıyla, bir dönem uykuya yatmış Türk sinemasında kesinlikle önemli yer edinmiş bir film. Hiç belli etmeden sizi içine çeken, göz boyamalara girmeden efsanelerden bahseden ve üstelik, siz hiç beklemezken içinize işleyen bir hikaye bu. *Şahmaran* biterken, sahnenin güzelliğine hayranlık mı duysanız, yoksa hikayeyi dinleyip gidenlere ve kalanlara mı üzülmeniz bilemiyorsunuz..

Ece Şakarer